

EUCHARYSTIA PIERWSZYCH CHRZEŚCIJAN – ŚWIADECTWA BIBLIJNE

Dzieje Eucharystii rozpoczęły się w noc poprzedzającą mękę i śmierć Jezusa Chrystusa, podczas Ostatniej Wieczerzy spożywanej przez Jezusa i Jego uczniów. O ustanowieniu Eucharystii mówią nam trzej Ewangelisści: św. Mateusz (zob. Mt 26, 26-28), św. Marek (zob. Mk 14, 22-24) i św. Łukasz (zob. Łk 22, 17-20), a także św. Paweł (zob. 1 Kor 11, 23-25).

Czym była Ostatnia Wieczerza? Ewangelisści Mateusz, Marek i Łukasz przedstawiają pożegnalną wieczerzę Jezusa z uczniami jako ucztę paschalną, stanowiącą serce dorocznego obchodu święta Paschy, upamiętniającego wyjście z niewoli egipskiej, będącego dziękczynieniem za dar wyzwolenia, Prawa, Przymierza i Ziemi Obiecanej oraz zapowiedzią ostatecznego triumfu Jahwe w czasach mesjańskich. Jezus ustanowił nową ucztę paschalną – Eucharystię, którą Kościół wszystkich epok sprawuje już nie jako pamiątkę wyjścia z Egiptu, ale jako celebrację wyzwolenia z niewoli grzechu poprzez śmierć i zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa; jako dziękczynienie za zbawienie ofiarowane w Jezusie Chrystusie oraz jako zapowiedź ostatecznego triumfu Boga na końcu czasów.

Pewną wątpliwość co do paschalnego charakteru Ostatniej Wieczerzy nasuwa lektura Ewangelii według św. Jana. O ile św. Mateusz, św. Marek i św. Łukasz sytuują Ostatnią Wieczerzę w dniu Przygotowania Paschy, o tyle według św. Jana Jezus w tym dniu poniósł śmierć na krzyżu (zob. J 19, 31), a wieczerzę z uczniami spożył dzień wcześniej. Jeśli chronologia Jana jest ścisła, oznacza to, że spożyta dzień wcześniej Ostatnia Wieczerza nie mogła jeszcze być ucztą paschalną. Próba wytłumaczenia tej rozbieżności przez hipotezę, jakoby w Palestynie istniały równoległe dwa kalendarze, różniące się o jeden dzień, nie jest wiarygodna. Dawniej uważano, że chronologia św. Jana jest pewnym zabiegiem teologicznym, wypuklającym fakt, że Jezus jest nowym Barankiem paschalnym (Jego śmierć następuje w czasie ofiarowania baranków przeznaczonych do spożycia na uczcie paschalnej), którego krew zbawia ludzi, jak niegdyś krew baranka w Egipcie ocaliła Izraelitów od zagłady (zob. Wj 12, 7.13). Dzisiaj nie wyklucza się, że jest odwrotnie: być może właśnie chronologia Janowa jest ściślejsza, a przedstawienie Ostatniej Wieczerzy jako uczty paschalnej przez synoptyków stanowi zabieg teologiczny, uwypuklający charakter Eucharystii jako nowej Paschy. Trzeba jednak z całą mocą podkreślić, że nawet jeśli Ostatnia Wieczerza nie była żydowską ucztą paschalną, to Eucharystia jest Paschą, jako wspomnienie i uobecnienie zbawczej śmierci i chwalebного zmartwychwstania Jezusa Chrystusa – nowej, ostatecznej Paschy.

Kościół pierwotny przyjął polecenie Mistrza: „To czyńcie na moją pamiątkę”. W tym kontekście słowa «pamiątka» nie można rozumieć na sposób potoczny, jako wspomnienia czegoś bezpowrotnie minionego. Mowa tu o takiej pamiątce, w której uobecnia się wspominane

wydarzenie. W tradycji żydowskiej takie rozumienie pa- miątki jest głęboko zakorzenione. W księgach Nowego Testamentu nie mamy szczegółowych opisów liturgii Ko- ścioła pierwotnego, gdyż autorzy biblijni nie musieli opi- sywać tego, co ich bezpośredni adresaci doskonale znali z własnego doświadczenia. Mimo to również w Nowym Testamencie znajdujemy godne uwagi wzmianki na te- mat Eucharystii pierwszych chrześcijan.

W Dziejach Apostolskich (zob. Dz 2, 42) „łamanie chle- ba”, przez które należy rozumieć Eucharystię, jest wymie- nione jako jedna z czterech podstawowych charakterystyk życia pierwotnego Kościoła, obok trwania w nauczaniu Apostołów, modlitwy i wspólnoty. Dzieje Apostolskie określają też miejsce „łamania chleba”: w domach prywat- nych, w odróżnieniu od modlitwy w świątyni jerozolim- skiej (zob. Dz 2, 46). Oznacza to, że parotysięczna gmina jerozolimska składała się z wielu małych wspólnot, gro- madzących się po domach na sprawowanie Eucharystii. Nie znajdujemy bliższych danych na temat częstotliwości sprawowania Eucharystii, jedynie w Dziejach Apostol- skich jest mowa o „łamaniu chleba” w pierwszy dzień po szabacie, czyli w niedzielę (zob. Dz 20, 7-11). To wskazuje, że zwyczaj niedzielnej Eucharystii sięga samych począt- ków życia Kościoła.

Pierwotnie Eucharystia była, podobnie jak podczas Ostatniej Wieczerzy, częścią uczty, o czym zaświadcza św. Paweł w 1 Liście do Koryntian (1 Kor 11, 20-33). Było to całkowicie naturalne w kulturze hebrajskiej, gdzie posiłek sam w sobie jest czynnością świętą, a ucztę świątecznej towarzyszy liturgiczny ceremoniał. Przykład Koryntu po- kazuje jednak, że chrześcijanie nawróceni z pogaństwa, nieobeznani z kulturą semicką niewłaściwie zachowywa- li (kultywowali) ów zwyczaj. Powtarzające się nadużycia,

napiętnowane przez św. Pawła, doprowadziły później do oddzielenia Eucharystii od innych posiłków.

Przykład „łamania chleba” sprawowanego przez św. Pawła w Troadzie (Dz 20, 7-11) pokazuje, że Eucharystia nie ograniczała się do samej uczty, ale była połączona z katechezą. Czy czytano również lektury biblijne? W tradycji żydowskiej uczcie towarzyszyły modlitwy, ale nie był to czas czytania Biblii. Zapewne początkowo judeochrześcijaństwo słuchało słowa Bożego w ramach liturgii synagogalnej, zaś zwyczaj czytania Biblii (Starego Testamentu oraz powstających i następnie uznawanych za natchnione pism Nowego Testamentu) podczas Wieczery Pańskiej wchodził w życie stopniowo, w miarę coraz szerszego napływu do Kościoła osób nawróconych z pogaństwa oraz postępującej separacji chrześcijan i wyznawców judaizmu.